

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების ასპექტები საგადასახადო და სხვა დანაშაულთა სფეროში

ირაკლი გაბისონია — სტუ-ს პროფესორი,
სამართლის დეპარტამენტის უფროსი,
სამართლის დოქტორი

ირაკლი მინაშვილი — სტუ-ს უფროსი მასწავლებელი,
სამართლის მაგისტრი

რეზიუმე

შეიძლება ითქვას, რომ იურიდიული პირის დასჯადობის ბუნება ერთ-ერთი სადავო საკითხია, არა მარტო ჩვენს ქვეყანაში, არამედ ევროპულ სივრცეში. ის ჯერ კიდევ მეოცე საუკუნის დასაწყისში განხილვის საგანს წარმოადგენდა, კერძოდ შეუძლია იურიდიულ პირს თუ არა ჩაიდინოს ისეთი სოციალური აქტი, როგორცაა დანაშაული, რაც თავის თავში გულისხმობს არამარტო ობიექტურ საქციელს, არამედ სუბიექტურ, ფსიქოლოგიურ ასპექტებსაც, რომელიც მხოლოდ ადამიანის დამახასიათებელი თვისებაა, მიუხედავად ამისა, არაერთმა ცივილურმა სახელმწიფომ, აღიარა იურიდიული პირი, როგორც სისხლის სამართლის სუბიექტი ამა თუ იმ დანაშაულებზე.

Summary

Nowadays we can say nature of commitment legal person is disputable issue, not only in Georgia even in European area. In the beginning of twenty century it was subject of discussion. In particular, whether the legal entity is able to commit a social act, such is crime which in head means objective crime but also subjective, psychological aspects, which is human's natural habit. Nevertheless in many civilized countries legal entity was recognized as the subject of a criminal offenses.

ისევე როგორც მსოფლიოში, საქართველოშიც ნათელია რომ თანამედროვე ორგანიზებული საზოგადოების არსებობა წარმოუდგენელია გადასახადების გარეშე. ქვეყნების ეკონომიკური განვითარება და მასში საზოგადოების დიდი ნაწილის ჩართვა პირდაპირ პროპორციულია, რაც ფისკალური პოლიტიკის გამტარებლებს აიძულებს, მაქსიმალურად გაა-

მარტივონ თამაშის წესები, რათა ხელი არ შეეშალოს ბიზნესის განვითარებას. თუმცა საგადასახადო პროცედურების გამარტივება ნოყიერ ნიადაგს უქმნის უკანონო გამდიდრების მოსურნეებს გადასახადებისაგან თავის არიდებისთვის. ეს კი რთულ მდგომარეობაში აყენებს გადასახადების ამკრეფებს, ვინაიდან, ერთი მხრივ, ისინი ვალდებული არიან, დააკმაყოფილონ საზოგადოების სულ უფრო მზარდი მოთხოვნები, ხოლო მეორე მხრივ – შეამცირონ გადასახადების დამალვის რისკები.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსმა, (2006 წლის აგვისტოს კანონით) სხვა არაერთ სახელმწიფოს მსგავსად განიცადა ცვლილება, თუკი ადრე სისხლის სამართლის სუბიექტად მოიაზრებოდა მხოლოდ ფიზიკური პირი, ამ დროიდან მას იურიდიული პირიც დაემატა; სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, იურიდიულ პირსაც შეუძლია ჩაიდინოს დანაშაული და შესაბამისად მასზეც გავრცელდეს სასჯელი.

შეიძლება ითქვას, რომ იურიდიული პირის დასჯადობის ბუნება ერთ-ერთი სადავო საკითხია, არა მარტო ჩვენს ქვეყანაში, არამედ ევროპულ სივრცეში. ის ჯერ კიდევ მეოცე საუკუნის დასაწყისში განხილვის საგანს წარმოადგენდა, კერძოდ შეუძლია იურიდიულ პირს თუ არა ჩაიდინოს ისეთი სოციალური აქტი, როგორცაა დანაშაული, რაც თავის თავში გულისხმობს არამარტო ობიექტურ საქციელს, არამედ სუბიექტურ, ფსიქოლოგიურ ასპექტებსაც, რომელიც მხოლოდ ადამიანის დამახასიათებელი თვისებაა, მიუხედავად ამისა, არაერთმა ცივილურმა სახელმწიფომ, აღიარა იურიდიული პირი, როგორც სისხლის სამართლის სუბიექტი ამა თუ იმ დანაშაულებზე.

გამოთქმა „იურიდიული პირი“ გერმანული წარმოშობისაა და პირველად გამოიყენა გუსტავ ჰუგომ. როგორც ჩანს ეს ტერმინი სწორედ მისი დამკვიდრებულია. პირი შეიძლება იყოს იურიდიულიც – რამდენიმე ადამიანი, რომლე-

ბიც სამართლებრივი გაგებით მიიჩნევა ერთ კონკრეტულ ლინდვიდად.

ჩვენს ქვეყანაში, აღნიშნული ცვლილება, მიუხედავად სხვა ქვეყნების გამოცდილებისა, მაინც დამაბნეველ საკითხს წარმოადგენს, რადგანაც ამის გამოცდილება საქართველოში არასოდეს ყოფილა, მით უფრო მას შემდეგ გახდა წარმოდგენილი, როდესაც სისხლის სამართლის კოდექსი გერმანულ მოდელზე იქნა აგებული. მხედველობაში გვაქვს ის გარემოება, რომ გერმანიის სისხლის სამართალი არ იცნობს იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, ამასთანავე ჩვენს ქვეყანაშიც მკაცრად იყო დაცული ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის პრინციპი, ანუ ყველა ადამიანი პასუხს აგებს მხოლოდ მის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის.

ქართული სისხლის სამართალი აღიარებს ინდივიდუალური შერაცხვის პრინციპს, ანუ მარტივად რომ ითქვას ერთი ადამიანი არასოდეს არ აგებს პასუხს მეორე ადამიანის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის, რა ორგანიზებული ერთიანობა ან მყარიურთიერთობა არუნდა აკავშირებდეთ ერთმანეთთან, მაგრამ იურიდიული პირის დანაშაულის სუბიექტად აღიარებამ მიგვიყვანა იმ აუცილებლობამდე, რომ აქამდე აბსოლუტური პრინციპი, რაღაც მაშტაბით შეკვეცილიყო, კონკრეტული პირის ქმედების გამო პასუხს აგებს იურიდიული პირი, ესეიგი ერთი ქმედება გამოიწვევს კონკრეტული იურიდიული პირისათვის სასჯელის დაკისრებას, მასში მომუშავე პირების დასჯას.

ამჟამად ჩვენი კვლევის მიზანი არ არის სრულყოფილად წარმოვაჩინოთ იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და ამასთან ერთად გამოვთქვათ ზოგიერთი მოსაზრება აღნიშნულ ინსტიტუტთან მიმართებაში. ამის გაკეთება კი უბრალოდ შეუძლებელია, თუ ზოგადად მაინც არ მიმოვიხილავთ იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასპექტებს, ცალკეულ საზღვარგარეთის ქვეყნებში და საქართველოში.

იურიდიული პირისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების სამშობლოდ საერთო სამართლის ქვეყნები ითვლებიან, სადაც იურიდიული პირი სამართლის სუბიექტს წარმოადგენს, ინგლისური სამართლის თანახმად დანაშაულებრივი ქმედება იურიდიული პირის მიერა ჩადენილად მიჩნეული, თუ ის განხორციელდა უშუალოდ ამ ორგანიზაციაში მომუშავე ფიზიკური პირის მიერ,

ან შედეგი გამოწვეული იყო ისეთივე პირის უმოქმედობით; ამასთან, კორპორაციის საქმიანობა შეიძლება განსხვავებული იყოს, მასში მომუშავე ფიზიკური პირის სუბიექტური ქცევისაგან, ამავე დროს იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოირიცხავს კონკრეტული ფიზიკური პირების პასუხისმგებლობას მსგავსი ქმედებისათვის.

ამერიკის შეერთებული შტატების სისხლის სამართალი დიდი ხნის მანძილზე ყალიბდებოდა და ვითარდებოდა ინგლისური საერთო სამართლის სისტემის საფუძველზე, სწორედ ინგლისური სისხლის სამართლიდან გავრცელდა ამერიკის შეერთებულ შტატებში იურიდიულ პირთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, სადაც იურიდიული პირებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების საკითხი რეგულირდება როგორც ფედერალური, ასევე სისხლის სამართლის კანონმდებლობის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრებათ კორპორაციებს, არაკორპორაციულ გაერთიანებებს და პირებს, რომლებიც მოქმედებან ან ვალდებული არიან იმოქმედონ აღნიშნული ორგანიზაციების სასარგებლოდ.

უნდა აღინიშნოს ისიც, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველები, მოყოლებული 1849 წლიდან, მრავალჯერ დაასაბუთა აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ, რომელმაც შეიმუშავა კიდეც შერაცხვის პრინციპები, რომლის თანახმადაც კორპორაციამ შეიძლება პასუხი აგოს თავისი აგენტის ქმედებისათვის თუ ის ჩადენილია აგენტის სამსახურებრივი კომპეტენციის ფარგლებში და კორპორაციის ინტერესებისათვის თუ ის ჩადენილია აგენტის სამსახურებრივი კომპეტენციის ფარგლებში და კორპორაციის ინტერესებისათვის, რადგანაც კორპორაცია შეიძლება მოქმედებდეს მისი აგენტის ან მისი მმართველი პირების მიერ.

უნდა შევნიშნოთ ისიც, რომ აშშ-ს სასამართლოები კორპორაციის პასუხისმგებლობას მაშინაც აღიარებენ, თუ თავის თანამშრომლებს აყენებს ისეთ მდგომარეობაში, რომ იძულებული ხდებიან განახორციელონ მართლსაწინააღმდეგო ქმედება.

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანესებულია არა მარტო საერთო სამართლის ქვეყნებში არამედ ასევე კონტინენტურ სამართლის სისტემის ქვეყნებშიც, მაგალითად საფრანგეთში ჯერკიდევ 1870 წელს „ორდონანსების“ კანონები ითვა-

ლისინებდა იურიდიული პირებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას, მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულისთვის. საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 121-ე მუხლი ითვალისწინებს იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობას, ამასთანავე იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოორიცხავს დასჯას ფიზიკური პირებისა, რომლებმაც ჩაიდინეს იგივე დანაშაული, აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ 2005 წლის 31 დეკემბრის კანონით იურიდიულ პირთა დანაშაულის შემადგენლობის წრე უფრო მეტად გაფართოვდა.

საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსში, როგორც ზოგად, ასევე კერძო ნაწილში, დეტალურად არის რეგლამენტირებული იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, საინტერესოა აღნიშნოს საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი განსაზღვრავს იურიდიული პირის დასჯადობას, ასევე მისი რეციდივის შემთხვევაში, ანუ კანონმდებელი უშვებს იურიდიული პირის რეციდივს და ზოგადი ნაწილით განაზღვრულია რეციდივის დროს მისი დასჯადობის წესები, კერძოდ რეციდივის სამართლებრივ შედეგს წარმოადგენს იურიდიული პირისათვის ჯარიმების გაორმაგება, გაცილებით დიდი სანქციების დადება, ვიდრე ეს გათვალისწინებულია მისი პირველად ჩადენისას.

იტალიის სისხლის სამართლის კოდექსით, არ არის გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა საგადასახადო დარღვევისათვის,

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შემოღებულია ასევე არაერთ სახელმწიფოში, განსაკუთრებულ ანგლო-ამერიკულ სისტემის ქვეყნებში, აღნიშნულ ქვეყნებში წინა პლანზე იქნა დაყენებული პრაგმატული პრაგმატული მოსაზრება და შემოღებულია კორპორაციათა სისხლისსამართლებრივი დასჯადობა, უნდა ითქვას, რომ კორპორაციათა სიმრავლე მათი სულ უფრო მზარდი ზეგავლენა ეკონომიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე, მათ მიერ დიდი ეკოლოგიური და სხვაგვარი კატასტროფის გამოწვევა იყო წინაპირობა, რომელიც თავის თავზე ანგლოამერიკულ მართმსაჯულებას უბიძგა, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დანესება.

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის უარყოფის სახელმ-

წიფოთა რიცხვს მიეკუთვნება გერმანია, რომელსაც იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივ დასჯადობასთან დაკავშირებით საერთო ქვეყნების განსხვავებული მიდგომა აქვს. გერმანულ სისხლის სამართალში გაბატონებულია შეხედულება, რომლის თანახმადაც იურიდიული პირი ბუნებრივი თვალსაზრისით არ არის ქმედუნარიანი და არ არის შესაძლებელი მასზე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დანესება. ასეთ დასჯადობას მიიჩნევენ, ასევე ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპთან შეუსაბამოს, მიუხედავად ამისა ამ შეხედულებას გამოუჩნდნენ მონინალმდეგეები, რომლებიც საჭიროდ მიიჩნევენ ასეთი პასუხისმგებლობის შემოღების, ასეთ დასჯადობის საფუძვლად, დღეისთვის ისევ და ისევ რჩება, მხოლოდ კორპორაციის ფარგლებში ცალკეული ინდივიდის ქმედება.

გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსში, იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა მხოლოდ ფორმალურად არის რეგლამენტირებული (14-ე და 75-ე მუხლები), ხოლო კერძო ნაწილის 265-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს იურიდიული პირის მიერ თაღლითური გზით კრედიტის მიღებას, აქვე მითითებულია, რომ დაისჯება ის, ვინც აღნიშნული ქმედება პირადად განახორციელა, მაგრამ არაფერია ნათქვამი თვითონ ამ კომპანიაზე, რომლის ინტერესებისათვის მან ეს ქმედება განახორციელა. ამდენად აღნიშნულ მუხლში იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა ფაქტიურად არაპირდაპირ არის მოცემული, შემოიფარგლება მხოლოდ იმ პირის დასჯით, რომელიც მისი ინტერესებით მოქმედებდა.

სისხლის სამართლის კოდექსის მეოთხე მეტე მუხლი ეხება სუბსიდიურ პასუხისმგებლობას, რომლის არსი იმაში მდგომარეობს, თუ დანაშაული წარმომადგენლის მეშვეობით ჩაიდინა იურიდიულმა პირმა, მაშინ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ასევე დაეკისრება იურიდიულ პირსაც (სავაჭრო ამხანაგობასაც) და მის წარმომადგენელსაც, ანუ სახეზეა ასევე ფიზიკური პასუხისმგებლობაც. მეორე აბზაცი შეიცავს ანალოგიურ ფორმულირებას, იმ პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელმაც საწარმოს მფლობელისაგან ან უფლებამოსილი პირისაგან მიიღო ნაწილობრივი, ან სრული მართვის დავალებარომელიც შედის საწარმოს მფლობელის კომპეტენციაში. მესამე ნაწილის მიხედვით, ასეთი ქმედების ჩამდენ პირს,

ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, მაგრამ პირდაპირ არ არის მითითებული თუკი ასეთ შემთხვევაში იურიდიული პირიც დაისჯება ამ ქმედებისათვის.

არიან ისეთი ქვეყნებიც, რომლებიც დაუშვებლად თვლიან იურიდიული პირების სისხლისსამართლის პასუხისმგებლობას. მაგალითად იაპონიის იაპონიის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა საერთოდ არ აღიარებს იურიდიულ პირს, როგორც დანაშაულის სუბიექტს, რაც შეეხება ბულგარეთის უნგრეთის და ხორვატიის კანონმდებლობას, პირადი პასუხისმგებლობის პრინციპიდან გამომდინარე, დანაშაულის სუბიექტთან ცნობილი არიან მხოლოდ ფიზიკური პირები, ამასთან გამომრიცხველია იურიდიული პირებისათვის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, იურიდიული პირის როგორც სისხლისსამართლებრივი დანაშაულის სუბიექტის ცნობის პრობლემა მრავალ ქვეყანაში რჩება სადავოდ და აღნიშნულ საკითხზე მიმდინარეობს დისკუსიები, საზღვარგარეთის ქვეყნების მრავალი მეცნიერ-იურისტი იხრება იმისაკენ, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულებრივი ქმედებისათვის შეიძლება დაეკისროთ არა მარტო შერაცხად ფიზიკურ პირს - ადამიანს, არამედ უსულო მატერიასაც, რომელსაც წარმოადგენს იურიდიული პირი.

საინტერესოა ისიც, რომ ევროკავშირი ამ თემასთან დაკავშირებით თავშეკავებას იჩენს, არ ავალდებულებს მის წევრ ქვეყნებს, აღიარონ იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. ევროგაერთიანების სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში საქმეზე „Vandervenne“ იურიდიული პირების დასჯადობის საყოველთაო ვალდებულება უარყო.

როგორც ჩანს ქართველმა კანონმდებელმა გაითვალისწინა უცხოეთის ქვეყნების გამოცდილება აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით და ქართული სისხლისსამართლის კანონმდებლობაში შემოიტანა სიახლე, რომელიც იურიდიული პირის დანაშაულის სუბიექტად ცნობის საკითხს ეხება. ბუნებრივია ისიც, რომ აუცილებელი გახდა იურიდიული პირისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების თავისებურების პროცედურული საკითხებიც ასახულიყო სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში.

იურიდიული პირის განმარტებისას, მოქმედი სისხლისსამართლის კანონმდებლობიდან

გამომდინარე უნდა ვიგულისხმოთ ის იურიდიული პირები, რომლებიც დარეგისტრირებული არიან სათანადო ორგანოებში და წარმოადგენენ კომერციული ან არაკომერციული იურიდიულ პირებს. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 1071 მუხლის თანახმად იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული იმ დანაშაულისათვის, რომელიც ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ან/და მის სასარგებლოდ, პასუხისმგებელი პირის მიერ.

პასუხისმგებელ პირად ითვლება იურიდიული პირის ხელმძღვანელობაზე, წარმომადგენლობაზე, მისი სახელით გადამწყვეტილების მიღებაზე უფლებამოსილი პირი ან/და იურიდიული პირის სამეთვალყურეო, საკონტროლო, სარევიზიო ოგანოს წევრი.

სისხლის სამართლის კოდექსის მეოთხე ნაწილის მიხედვით იურიდიულ პირს დაეკისრება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა მიუხედავად იმისა, დადგენილია თუ არა დანაშაულის ჩამდენი პირი.

იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ შემთხვევაში თუ ზედამხედველობისა და კონტროლის არაჯეროვნად განხორციელების გამო შესაძლებელი გახდა იურიდიული პირის დაქვემდებარებაში მყოფი ფიზიკური პირის მიერ დანაშაულის ჩადენა იურიდიული პირის სასარგებლოდ.

ფიზიკური პირის ქმედების მიმართ ბრალის ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების დადგენის შემთხვევაში, იურიდიული პირი თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან.

ამდენად, სისხლის სამართლის კოდექსში შესული ნოვაციით ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა კიდევ უფრო დაუახლოვდა საერთო სამართლის სისტემის ქვეყნებს.

როგორც იურიდიულ ლიტერატურაშია მითითებული საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული იურიდიული პირების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დეფინიცია და კოდექსში მითითებული დანაშაულებები, რომლებზედაც დაწესებულია იურიდიული პირების სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა და სასჯელის სახეები სავსებით აკმაყოფილებს ევროკავშირის სტანდარტებს.

ამასთანავე ბრალი, ანუ პირის ინდივიდუალური სამართლებრივი გაკიცხვა, რასაც მოსა-

მართლე თავის განაჩენში ადგენს, იურიდიული პირის საქციელი შეიძლება სოციალურ-ეთნიკურად ნეგატიურად შეფასდეს, კანონმდებლების მიერ შემოღებული იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, ამ ნეგატიურ შეფასებას გამოხატავს და დასაბუთებისათვის არაფერში არ სჭირდება, - ინდივიდუალური სამართლებრივი გაკიცხვა.

როდესაც, ზოგად ასპექტში უკვე განვიხილეთ იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებები, როგორც საქართველოში ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნებში, უფრო ადვილი გასაგები ხდება გამოვთქვით ჩვენეული ხედვა მის ცალკეულ პრობლემატურ საკითხებზე, უპირველეს ყოვლისა ალბათ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში იურიდიულ პირთა მიერ ჩადენილი დანაშაულებები არ შეიძლება ამომწურავად მივიჩნიოთ, რადგან როგორც სჩანს, ჩვენი აზრით კანონმდებლის თვალთახედვის არედან გამორჩა სოციალურად ისეთი საშიში დანაშაული, როგორიცაა გადასახადისაგან თავის არიდება.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საგადასახადო დარღვევისათვის შემოღებულ იქნა 1994 წლიდან. სისხლის სამართლის კოდექსში შევიდა 160-ემუხლი (მოგების (შემოსავლის) ან გადასახადი თდასაბეგრი სხვა ობიექტის დამალვა (შემცირება), და 160 მუხლი (სახელმწიფო საგადასახადო ორგანოების მოთხოვნების შეუსრულებლობა გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდების მიზნით). ამ მუხლებს 1994 წლიდან დაემატა სამი მუხლი: 173-ე (ყალბი აქციზური მარკების დამზადება, გასაღება ან გამოყენება), 1731-ე (ყალბი საგადასახადო ანგარიშ-ფაქტურის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება) და 1732-ე (მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური საქონლის აქციზური მარკის გარეშე გამოშვება, რეალიზაცია, შენახვა და ტრანსპორტირება) მუხლები.

2000 წლის პირველ ივნისს ძალაში შესულ ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში პასუხისმგებლობა საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის ფორმულირებულია ორ მუხლში: მე-200 მუხლში (მარკირებას დაქვემდებარებული აქციზური საქონლის აქციზური მარკის გარეშე გამოშვება, შენახვა, რეალიზაცია ან გადაზიდვა), რომელიც მოთავსებულია ოცდამეექვსე თავში - დანაშაული სამეწარმეო და სხვა ეკონომიკური საქმიანობის წინააღმდეგ და 218-ემუხლში (გადასახადისათვის თავის არიდება), რომელიც მოთავსებულია ოცდამერ-

ვე თავში - დანაშაული საფინანსო საქმიანობის სფეროში.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 218-ე მუხლი გულისხმობს გადასახადისათვის თავის არიდებას, კერძოდ დიდი ოდენობით გადასახადისათვის განზრახ თავისარიდება - ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ხუთ წლამდე. იგივე ქმედება, ჩადენილი: არაერთგზის; განსაკუთრებით დიდი ოდენობით, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან რვა წლამდე, ქონების ან მისი ნაწილის გასხვისება გადასახადისათვის თავის არიდების მიზნით, ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან სამ წლამდე.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2007 წლის 16 იანვრის განჩინებაში ბს-210-200 (კ-06), განმარტებულია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის (გადასახადისათვის თავის არიდება) ერთ-ერთ აუცილებელ ელემენტს წარმოადგენს განზრახვის არსებობა. ამის გამო გადასახადებისათვის თავის არიდება ყოველთვის არ იძლევა აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობას. არამედ მხოლოდ იმ შემთხვევაში ხდება, თუკი პირი განზრახ შეგნებულად არიდებს თავს საგადასახადო ვალდებულებას შემოსავლის (მოგების) დამალვის ან შემცირების გზით.

დანაშაულის ობიექტი არის სახელმწიფოს საფინანსო ინტერესები, საგადასახადო რეგულირების სფეროში წარმოშობილი საზოგადოებრივი ურთიერთობები. გადასახადისათვის თავის არიდების დროს სახეზე გვაქვს ბიუჯეტში და სახელმწიფო ფონდში გადასახადის გადაუხდელობა ან არასრულყოფილად გადახდა, რაც უარყოფითად მოქმედებს ბიუჯეტზე.

გადასახადისათვის თავის არიდება შეიძლება გამოვლინდეს როგორც მოქმედებაში (დეკლარაციაში ყალბი მონაცემების შეტანა, საგადასახადო და საბუღალტრო დოკუმენტებში შემოსავლებისა და გამოქვითვების შესახებ მონაცემთა გაყალბება და სხვა), ასევე უმოქმედობაში (საბუღალტრო და საგადასახადო დოკუმენტებში დაბეგვრის ობიექტის შეუტანლობა, საგადასახადო დეკლარაციის დადგენილ ვადაში წარუდგენლობა). იურიდიული პრაქტიკის განზოგადების საფუძველზე დადგენილია ის ხერხები და საშუალებები, რომელთაც გადასახადებისათვის თავის ამრიდებელნი თავიანთ საქმიანობაში იყენებენ, თუმცა მათ ქმე-

დების სისხლისსამართლებრივი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი დიდი ოდენობის რამოდენიმე განსაზღვრებას გვაძლევს, განსაზღვრებები მოცემულია თავების და ზოგჯერ კონკრეტულად მუხლობრივ დონეზეც, მაგალითად საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის დროს, ოცდამეხუთე თავში მოცემულია დათქმა, რომ კოდექსის ამ თავში დიდ ოდენობად ითვლება ნივთის (ნივთების) ღირებულება 10 000 ლარის ზევით.

კონკრეტული 218-ე მუხლი მუხლი თავად განსაზღვრავს თუ რას თვლის თავის შემადგენლობაში დიდ და განსაკუთრებით დიდ ოდენობად, აღნიშნულმა განსაზღვრებამ რამდენიმეჯერ განიცადა ცვლილება, 2004 წლის 29 დეკემბრის ცვლილების შესაბამისად ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის დიდ ოდენობად ითვლებოდა საგადასახადო ორგანოში აღრიცხვაზე აყვანის შესახებ განცხადების წარდგენისათვის დადგენილი ვადის ამოწურვიდან 1 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელება, თუ დამალული გადასახადი აღემატებოდა გადასახდელი გადასახადის 25 პროცენტს და 100000 ლარს, ხოლო ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის განსაკუთრებით დიდ ოდენობად-თუ დამალული გადასახადი აღემატებოდა გადასახდელი გადასახადის 30 პროცენტს და 120000 ლარს. 2005 წლის 30 ივნისის მდგომარეობით მუხლის ამ ნაწილმა შემდეგი სახე მიიღო; ამ მუხლში დიდ ოდენობად ითვლებოდა, როდესაც გადასახდელი გადასახადის თანხა აღემატებოდა ოცდახუთი ათას ლარს, ხოლო განსაკუთრებით დიდ ოდენობად – როდესაც თანხა აღემატებოდა სამოცდათხუთმეტათას ლარს, საქართველოს 2011 წლის 27 დეკემბრის ცვლილების მიხედვით კი, მუხლს მიეცა დღევანდელი რედაქცია და შენიშვნის სახით მიგვითითებს, რომ ამ მუხლში დიდ ოდენობად ითვლება, როდესაც გადასახდელი გადასახადის თანხა აღემატება ორმოცდაათათასლარს, ხოლო განსაკუთრებით დიდ ოდენობად – როდესაც თანხა აღემატება ასიათას ლარს.

ვინაიდან საუბარია გადასახადისაგან თავის არიდების კუთხით სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, აუცილებელია განვიხილოთ საქართველოს საგადასახადო კოდექსიც, რომლის 275-ე მუხლის მეოთხე ნაწილი 2011 წლის 27 დეკემბრის ცვლილებამდე მიუთი-

თებდა, რომ პირის მიერ საგადასახადო დეკლარაციაში გადასახადის თანხის 25 000 ლარზე მეტით შემცირება ითვლებოდა გადასახადისაგან დიდი ოდენობით თავის არიდებად და იწვევდა პასუხისმგებლობას საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის შესაბამისად. ხოლო 2011 წლის 27 დეკემბრის ცვლილებით კი მუხლის მეოთხე ნაწილი ჩამოყალიბდა შემდეგი რედაქციით; პირის მიერ საგადასახადო დეკლარაციაში გადასახადის თანხის 50000 ლარზე მეტით შემცირება ითვლება გადასახადისაგან დიდი ოდენობით თავის არიდებად და იწვევს პასუხისმგებლობას საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის შესაბამისად.

შესაბამისად 50 000 ლარის დაფიქსირება როგორც გადასახადისაგან დიდი ოდენობით თავის არიდების შემადგენელი ოდენობა, განხორციელდა ორივე კანონში 2011 წლის 27 დეკემბრის ცვლილებებით, რის შედეგადაც მოხდა კანონმდებლობის, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის სრული თანხვედრა აღნიშნულ საკითხში.

საქართველოს სსკ-ის 218-ე მუხლის მიერ გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოხატება დიდი ოდენობით გადასახადისაგან თავის არიდებაში, 218-ე მუხლში სახეზეა უმექმედობის დელიქტი, აქ შეიძლება სახეზე გვქონდეს როგორც წმინდა უმოქმედობა, ისევე უმოქმედობა მოქმედებით, დანაშაული განზრახია, ესეიგი დამნაშავე შეგნებულად არიდებს თავს გადასახადის გადახდას, რითაც ზიანს აყენებს საქართველოს საფინანსო სისტემას.

მაგრამ დასადგენია და დღემდე ბუნდოვანია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში თუ რატომ ითლება დამნაშავედ საქართველოს სსკ-ის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის არსებობისას მხოლოდ ფიზიკური პირი. ქვემოთ მოცემულ მსჯელობაში რეალურად დავინახავთ თუ ვინ არის დანაშაულის ჩამდენი საქართველოს სსკ-ის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის არსებობისას.

დანაშაულის ჩამდენი ქმედების შემადგენლობიდან გამომდინარე უნდა იყვეს გადასახადის გადამხდელი, მაგრამ ვინ არის გადასახადის გადამხდელი?

აღნიშნული შეკითხვაზე პასუხს თავის თავში გვაძლევს საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, რომლის მეოცე მუხლი მიგვითითებს,

რომ გადასახადის გადამხდელი არის პირი, რომელსაც აქვს ამ კოდექსით დადგენილი გადასახადის გადახდის ვალდებულება. შესაბამისად ვინაიდან დადგენილი არის თუ ვინ არის გადასახადის გადამხდელი,

ყურადღება მივაქციოთ სამართლებრივ ტერმინს „პირი“, საგადასახადო კოდექსი ტერმინს „პირი“ თავის თავში განმარტავს მერვე მუხლის მეთვრამეტე ნაწილით და იძლევა დათქმას, რომ აღნიშნული კოდექსის მიხედვით „პირი“ არის – ფიზიკური პირი ან იურიდიული პირი - საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისად, სანარმო ან ორგანიზაცია- საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი კი განმარტავს, რომ იურიდიული პირი არის განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად შექმნილი, საკუთარი ქონების მქონე, ორგანიზებული წარმონაქმნი, რომელიც თავისი ქონებით დამოუკიდებლად აგებს პასუხს და საკუთარი სახელით იძენს უფლებებსა და მოვალეობებს, დებს გარიგებებს და შეუძლია სასამართლოში გამოვიდეს მოსარჩელედ და მოპასუხედ, იურიდიული პირი შეიძლება იყოს კორპორაციულად ორგანიზებული, ნევრობაზე დაფუძნებული, ნევროთა მდგომარეობაზე დამოკიდებული ან მისგან დამოუკიდებელი და მისდევდეს ან არ მისდევდეს მენარმეობას. იურიდიული პირი, რომლის მიზანია სამენარმეო (კომერციული) საქმიანობა, აგრეთვე მისი ფილიალი უნდა შეიქმნას „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი განმარტავს, რომ სანარმოდ ითვლება შემდეგი წარმონაქმნები, რომლებიც ახორციელებენ ეკონომიკურ საქმიანობას ან შექმნილი არიან ეკონომიკური საქმიანობის განსახორციელებლად, სანარმოდ ითვლება შემდეგი წარმონაქმნები, რომლებიც ახორციელებენ ეკონომიკურ საქმიანობას ან შექმნილი არიან ეკონომიკური საქმიანობის განსახორციელებლად, საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილი იურიდიული პირები, უცხო ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილი კორპორაციები, კომპანიები, ფირმები და სხვა მსგავსი წარმონაქმნები, მიუხედავად იმისა, აქვთ თუ არა იურიდიული პირის სტატუსი, აგრეთვე უცხოური სანარმოს მუდმივი დანესებულება, გაერთიანებები, ამხანაგობები და სხვა მსგავსი წარმონაქმნები, რომლებიც არ არის გათვალისწინებული ამ ნაწილის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით.

სანარმოს არ მიეკუთვნება ინდივიდუალური მენარმე.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი განმარტავს, რომ ორგანიზაციად ითვლება შემდეგი წარმონაქმნები, არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირები, აგრეთვე საზოგადოებრივი ან რელიგიური ორგანიზაციები (გაერთიანებები), დანესებულებები, რომლებიც არიან საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილი არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირები ან შექმნილი არიან და მოქმედებენ უცხო ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად, აგრეთვე უცხო ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილი ორგანიზაციების საქართველოში არსებული ფილიალები და სხვა ანალოგიური ქვედანაყოფები, რომელთა მეშვეობითაც ისინი მთლიანად ან ნაწილობრივ ახორციელებენ საქმიანობას (რწმუნებული პირის საქმიანობის ჩათვლით), ასევე საბიუჯეტო ორგანიზაციები, საჯარო სამართლის იურიდიული პირები, კორპორაციები, დანესებულებები, საერთაშორისო (სახელმწიფო-თაშორისი, სამთავრობათაშორისო, დიპლომატიური) ორგანიზაციები – საერთაშორისო სამართლით რეგულირებული ორგანიზაციები, დიპლომატიური წარმომადგენლობები და საკონსულო დანესებულებები, უცხოური არასამენარმეო ორგანიზაციები.

შესაბამისად ვინაიდან ყველა მოცემულობა უკვე სახეზე გვაქვს, ცოტა უფრო დეტალურად განვაგრცოთ საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 275-ე მუხლი, კერძოდ, აღნიშნული მუხლის მიხედვით პირის მიერ საგადასახადო დეკლარაციაში გადასახადის თანხის 50 000 ლარზე მეტით შემცირება ითვლება გადასახადისაგან დიდი ოდენობით თავის არიდებად, აღნიშნული კი ნიშნავს, რომ ფიზიკური პირის ან იურიდიული პირის (საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისად), სანარმოს ან ორგანიზაციის (საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად) მიერ საგადასახადო დეკლარაციაში გადასახადის თანხის 50 000 ლარზე მეტით შემცირება ითვლება გადასახადისაგან დიდი ოდენობით თავის არიდებად. აღნიშნული ქმედება კი როგორც საგადასახადო კოდექსი გვითითებს იწვევს პასუხისმგებლობას საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის შესაბამისად.

ეხლა უშუალოდ გადავიდეთ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის განხილვაში, სადაც განვიხილოთ იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლო-

ბის საკითხები და დავინახავთ, რომ ადგილი გვაქვს გარკვეულ წინააღმდეგობებთან საქართველოს საგადასახადო კოდექსსა და სისხლის სამართლის კოდექსს შორის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მეშვიდე მუხლი შემდეგია; სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველია დანაშაული, ესეიგი ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედება. იურიდიული პირის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველი განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი ნორმებით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 1071-ე მუხლის მიხედვით; იურიდიულ პირზე ვრცელდება ამ კოდექსით დადგენილი ნორმები. ამ კოდექსის მიზნებისათვის, იურიდიული პირი ნიშნავს სამეწარმეო (კომერციულ) ან არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირს (მის უფლებამონაცვლეს). იურიდიულ პირს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ამ კოდექსით გათვალისწინებული იმ დანაშაულისათვის, რომელიც ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ან/და მის სასარგებლოდ, პასუხისმგებელი პირის მიერ. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული პასუხისმგებელი პირი არის იურიდიული პირის ხელმძღვანელობაზე, წარმომადგენლობაზე, მისი სახელით გადანყვებილების მიღებაზე უფლებამოსილი პირი ან/და იურიდიული პირის სამეთვალყურეო, საკონტროლო, სარევიზიო ორგანოს წევრი. იურიდიულ პირს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დანაშაული ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ან/და მის სასარგებლოდ, მიუხედავად იმისა, დადგენილია თუ არა დანაშაულის ჩამდენი ფიზიკური პირი. იურიდიულ პირს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ შემთხვევაშიც, თუ ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული პასუხისმგებელი პირის მიერ ზედამხედველობისა და კონტროლის არაჯეროვნად განხორციელების გამო შესაძლებელი გახდა იურიდიული პირის დაქვემდებარებაში მყოფი ფიზიკური პირის მიერ დანაშაულის ჩადენა იურიდიული პირის სასარგებლოდ. პასუხისმგებელი პირის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება არ წარმოადგენს იურიდიული პირის სისხლის სამართლებრივი პასუ-

ხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველს.

იურიდიული პირის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოირიცხავს იმავე დანაშაულისათვის ფიზიკური პირის სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობას. სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ ათავისუფლებს იურიდიულ პირს დანაშაულის შედეგად მის მიერ მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებისაგან, ასევე მის მიმართ კანონმდებლობით დადგენილი პასუხისმგებლობის სხვა ზომების გამოყენებისაგან. ფიზიკური პირის ქმედების მიმართ ბრალის ან მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების დადგენის შემთხვევაში იურიდიული პირი თავისუფლდება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან.

შესაბამისად საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის აღნიშნული მუხლების და საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, ნათელია, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენი პირი უნდა იყოს ფიზიკური პირი და იურიდიული პირი.

მაგრამ დღევანდელი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ გვაძლევს შესაძლებლობას, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის დადგეს იურიდიული პირის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი, ვინაიდან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 1072 მუხლი გვაძლევს დათქმას, რომ იურიდიულ პირს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით.

რას ნიშნავს თუ ეს განისაზღვრება ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ამაზე პასუხი ნათელია, თავად მუხლში უნდა იყოს დათქმა იურიდიული პირის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობაში შესაძლო მიცემის შესახებ, როგორც ეს აღნიშნულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 142-ე მუხლის პენიშენაში, 1421 მუხლის პენიშენაში, 1431. მუხლის პენიშენაში, 157 - ე მუხლის პენიშენაში, 158 - ე მუხლის პენიშენაში, 159 - ე მუხლის პენიშენაში, 1641 მუხლის პენიშენაში, 171ე მუხლის პენიშენაში, 186ე მუხლის პენიშენაში, 192ე მუხლის პენიშენაში, 194ე მუხლის პენიშენაში და ასე შემდეგ.

მსგავსი ხასიათის დათქმას კი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 218-ე მუხ-

ლი არ გვაძლევს, შესაბამისად არ გვაქვს საშუალება სსკ-ის 238-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხისმგებლობა დავაკისროთ იურიდიულ პირს.

მიმაჩნია, რომ სხვა დანაშაულებისაგან განსხვავებით სწორედ იურიდიული პირია ვალდებული (რათქმაუნდა სსკ-ის 218-ე მუხლის სუბიექტებთან ერთად) განუხრელად დაიცვას საფინანსო რეჟიმი, კიდევ მეტი, თუკი იურიდიული პირი ფინანსურად აგებს პასუხს და მის მიმართ დაწესებულია სანქცია, - გადაიხადოს გადასახადი, საურავი, ჯარიმა, სრულიად გაუგებარია რატომ არუნდა იყოს ის საქართველოს სსკ-ის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი მაშინ, როდესაც ფაქტიურადაც და იურიდიულადაც აღნიშნული დანაშაული სწორედ იურიდიული პირის სასარგებლოდ არის ჩადენილი.

შესაბამისად აღნიშნული საკითხი რეალურ საკანონმდებლო ხარვეზად შეიძლება იქნეს მიჩნეული. ვინაიდან განხილულ იქნა ჩვენს მიერ, თუ ვინ არის გადასახადის გადამხდელი, შესაბამისად განხილულ უნდა იქნეს, თუ რა არის და რა სახის გადასახადები არსებობს საქართველოში, რაც ხელს შეგვიწყობს საკითხზე მსჯელობის გაგრძელებაში.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი გვაძლევს მითითებას, გადასახადის ცნებისა და სახეების შესახებ, რომლის მიხედვითაც გადასახადი არის ამ კოდექსის მიხედვით სავალდებულო, უპირობო ფულადი შენატანი ბიუჯეტში, რომელსაც იხდის გადასახადის გადამხდელი, გადახდის აუცილებელი, არაეკვივალენტური და უსასყიდლო ხასიათიდან გამომდინარე. გადასახადის სახეებია საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები. საერთო-სახელმწიფოებრივი გადასახადებია ამ კოდექსით დაწესებული გადასახადები, რომელთა გადახდაც სავალდებულოა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. ადგილობრივი გადასახადია ამ კოდექსით დაწესებული და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს ნორმატიული აქტით შემოღებული გადასახადი (ზღვრული განაკვეთების ფარგლებში), რომლის გადახდაც სავალდებულოა შესაბამისი ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის ტერიტორიაზე.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, საერთო-სახელმწიფოებრივ გადასახადებს მიეკუთვნება: საშემოსავლო გადასახადი, მოგების გადასახადი, დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ), აქციზი, იმპორ-

ტის გადასახადი, ხოლო ადგილობრივ გადასახადს მიეკუთვნება ქონების გადასახადი.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი განსაზღვრავს საშემოსავლო გადასახადის სუბიექტს – გადასახადის გადამხდელს, ანუ პირს რომელსაც ზოგადად ეკისრება საგადასახადო ვალდებულება კონკრეტულ დაბეგვრის ობიექტთან მიმართებით.

საშემოსავლო გადასახადის გადამხდელს წარმოადგენს მხოლოდ ფიზიკური პირი. გადასახადის მიზნებისთვის ფიზიკური პირები იყოფა ორ კატეგორიად – რეზიდენტ და არარეზიდენტ ფიზიკურ პირებად. არარეზიდენტი ფიზიკური პირი გადასახადის გადამხდელს წარმოადგენს მხოლოდ საქართველოში არსებული წყაროდან მიღებულ შემოსავლებთან მიმართებით“.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი განსაზღვრავს მოგების გადასახადის გადამხდელს, რომელსაც წარმოადგენს საწარმო, რომელიც არ წარმოადგენს ფიზიკურ პირს. წარმონაქმნის საწარმოდ კვალიფიცირების მიზნით, არააა უცილებელი მას ჰქონდეს იურიდიული პირის სტატუსი. მოგების გადასახადის მიზნებისთვის საწარმოები იყოფა ორ კატეგორიად: რეზიდენტ და არარეზიდენტ საწარმოებად. უნდა ვივარაუდოთ, რომ რეზიდენტ საწარმოს წარმოადგენს საქართველოს საწარმო, ხოლო ყველა დანარჩენ საწარმოს კი – არარეზიდენტი საწარმო. ანუ, საქართველოს საწარმო და რეზიდენტი საწარმო, ისევე, როგორც უცხოური საწარმო და არარეზიდენტი საწარმო, ურთიერთშემცვლელი ცნებებია. არარეზიდენტი საწარმო გადასახადის გადამხდელს წარმოადგენს მხოლოდ საქართველოში არსებული წყაროდან მიღებულ შემოსავლებთან მიმართებით. მოგების გადასახადის გადამხდელის ცნება ასევე მოიცავს პირებსაც, რომლებსაც უშუალოდ არ აკისრიათ გადასახადის გადახდა. მაგალითად, როდესაც არარეზიდენტი პირის კუთვნილი გადასახადი გადაიხდება გადახდის წყაროსთან დაკავების წესით შემოსავლის გადამხდელის (საგადასახადო აგენტის) მიერ. ამ შემთხვევაში, გადასახადის გადამხდელს კვლავ ეს არარეზიდენტი პირი წარმოადგენს, ხოლო საგადასახადო აგენტი კი – არა.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსი განსაზღვრავს დამატებული ღირებულების გადასახადის (შემდგომში – დღგ) გადამხდელს, კერძოდ აღნიშნული გადასახადის გადამხდელია პირი, რომელიც რეგისტრირებულია დღგ-ის გადამხდელად, პირი, რომელიც ვალდებუ-

ლია გატარდეს რეგისტრაციაში დღგ-ის გადამხდელად, პირი, რომელიც ახორციელებს საქონლის იმპორტს ან დროებით შემოტანას საქართველოში, მხოლოდ ამ იმპორტზე ან დროებით შემოტანაზე, რეგისტრაციის ვალდებულების გარეშე, არარეზიდენტი (გარდა საქართველოს მოქალაქე ფიზიკური პირისა), რომელიც ეწევა მომსახურებას საქართველოში დღგ-ის გადამხდელად რეგისტრაციისა და საქართველოში საგადასახადო აღრიცხვაზე მყოფი არარეზიდენტის მუდმივი დანესებულების გარეშე, მხოლოდ ამ მომსახურებაზე დაექვემდებარება უკუდაბეგვრას, პირი, რომელიც სახელშეკრულებო ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფის ღონისძიების ფარგლებში ახორციელებს მოთხოვნის უზრუნველყოფის საგნის (საქონლის) კრედიტორის საკუთრებაში გადაცემას მხოლოდ ამ ოპერაციაზე დაექვემდებარება უკუდაბეგვრას, რეგისტრაციის ვალდებულების გარეშე, პირი, რომლის საქონლის რეალიზაციაც ხდება საგადასახადო დავალიანების გადახდევინების უზრუნველყოფის ღონისძიების ფარგლებში ან სხვა ფულადი ვალდებულების (გარდა სისხლისსამართლის და ადმინისტრაციული წესით დაკისრებული სანქციებისა) გადახდევინების მიზნით, აუქციონის, პირდაპირი მიყიდვის ან სხვა წესით, მხოლოდ ამ ოპერაციაზე, რეგისტრაციის ვალდებულების გარეშე, პირი, რომლის სამეურვეო ქონების რეალიზაციაც ხდება „გადახდისუუნარობის საქმის წარმოების შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული წესით, მხოლოდ ამ ოპერაციაზე, რეგისტრაციის ვალდებულების გარეშე.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, „აქციზის გადამხდელია პირი, რომელიც ან საქართველოში აწარმოებს აქციზურ საქონელს, ან ახორციელებს მის ექსპორტს ან იმპორტს. გადამხდელთა კატეგორიაში ხვდება ისეთი პირიც, რომელიც ავტოსატრანსპორტო საშუალებებს აწვდის 1-ლი ნაწილის დ) ქვეპუნქტში მითითებულ საქონელს ან ეწევა მობილურ საკომუნიკაციო მომსახურებას. ამას გარდა, აქციზის გადამხდელია ასევე ის პირი, რომელიც მე-4 ნაწილით განსაზღვრულ შემთხვევებში მოიპოვებს აქციზურ საქონელზე საკუთრების უფლებას.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, იმპორტის გადასახადის გადამხდელია პირი, რომელიც საქართველოს საბაჟო საზღვარზე გადაადგილებს საქონელს, გარდა ექსპორტისა.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, ქონების გადასახადის გადამხდელია, რეზიდენტი სანარმო/ორგანიზაცია – მის ბალანსზე ძირითად საშუალებად აღრიცხულ აქტივებზე, დაუმონტაჟებელ მონყობილობებზე, დაუმთავრებელ მშენებლობაზე, აგრეთვე მის მიერ ლიზინგით გაცემულ ქონებაზე, არარეზიდენტი სანარმო – საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ, ამ მუხლის პირველი ნაწილით განსაზღვრულ ქონებაზე (მათ შორის, იჯარის, ქირის, უზუფრუქტის ან სხვა ამგვარი სახის ხელშეკრულების საფუძველზე გაცემულ, საქართველოს ტერიტორიაზე არსებულ ქონებაზე), ფიზიკური პირი - საკუთრებაში არსებულ უძრავ ქონებაზე (მათ შორის, დაუმთავრებელ მშენებლობაზე, შენობა-ნაგებობაზე ან მათ ნაწილზე), იახტებზე (კატარღებზე), შვეულმფრენებზე, თვითმფრინავებზე, არარეზიდენტი-საგან ლიზინგით მიღებულ ქონებაზე, ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელების შემთხვევაში, მის ბალანსზე ძირითად საშუალებად აღრიცხულ აქტივებზე, დაუმონტაჟებელ მონყობილობებზე, აგრეთვე მის მიერ ლიზინგით გაცემულ ქონებაზე. ამ მუხლის პირველი ნაწილის მიზნებისათვის პირი ქონების გადასახადის გადამხდელია მფლობელობაში ან/და სარგებლობაში არსებულ, გარდაცვლილი პირის სახელზე რეგისტრირებულ ქონების გადასახადით დაბეგვრის ობიექტზე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ქონებით სარგებლობა ხორციელდება იჯარის, ქირის, უზუფრუქტის ან სხვა ამგვარი სახის ხელშეკრულების საფუძველზე.

გასათვალისწინებელია გარემოება, რომ ზემოაღნიშნული ყველა გადასახადის გადამხდელი შესაძლოა იყოს მენარმე იურიდიული პირი.

მაგრამ მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული გარემოება, თუ კონკრეტულად რომელ იურიდიულ პირს უნდა დაეკისროს პასუხისმგებლობა საქართველოს სსკ-ის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის და რატომ. აღნიშნული საკითხის დასადგენად, კიდევ ერთხელ მოვიყვანო მოვიშველიებთ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 1071 მუხლს, რომლის თანახმად იურიდიულ პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული იმ დანაშაულისათვის, რომელიც ჩადენილია იურიდიული პირის სახელით ან მისი მეშვეობით (გამოყენებით) ან/და მის სასარგებლოდ, პასუხისმგებელი პირის მიერ, შესაბამისად მუხლიდან გამომდინარეც

კი ნათელია, რომ ქმედების ჩამდენის ზუსტი განსაზღვრის მიზნით უნდა იქნეს დადგენილი თუ ვის რჩება მოგება გადასახადის დაფარვის შედეგად, ვისი ბიუჯეტი ან ჯიბე ივსება კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის გზით და ვინ სარგელობს აღნიშნული დაფარული გადასახადით, ანუ როგორც 1071 ვის სასარგებლოდაა აღნიშნული დანაშაული ჩადენილი.

ჩვენი მოსაზრებით, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენი იურიდიული პირი თავისუფლად შესაძლებელია იყოს მენარმე სუბიექტი, ანუ სამენარმეო იურიდიული პირი, შემდეგ გარემოებათა გამო;

რეალურად ყოველი სუბიექტი მხოლოდ თავისი უფლებების მატარებელია – შესაბამისად, მენარმე სუბიექტის წარმოსახვა მესაკუთრის და არა საკუთრების ამპლუაში სავსებით გამართლებული იქნება. სახეზეა სუბიექტი, შესაბამისად, არის უფლებაც. დამფუძნებელ პირთა საკუთრებად არ მოიაზრება საწარმოს ქონება. კომპანიის ქონების შექმნა და მართვა არ გულისხმობს მის წევრზე საკუთრების უფლების წარმოშობას. საწარმოს საკუთრება ისევეა დაცული, როგორც ფიზიკური პირის საკუთრება და თუ ამ ქონებას ერთ ქრილში განვიხილავთ, შედეგად, მუდამ იგნორირებული იქნება საზოგადოების საკუთრება. პარტნიორის ინტერესი კი მოგების მიღებაა, სამენარმეო საქმიანობის რენტაბელურობის შენარჩუნება, საზოგადოების საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე გადაწყვეტილებების მიღება, რაც, თავის მხრივ, მოგების, აქტივების მოზიდვის მიზანს კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს. იურიდიული პირის ქონება, იურიდიული პირის, როგორც სამართლის სუბიექტის საკუთრებაა და არა მისი დამფუძნებლების ან მასში მონაწილეებისა, თუმცა ეს არ გამორიცხავს პარტნიორის მიერ წილის გასხვისების ან თუნდაც დივიდენდის მიღების უფლებას. სადავო გარემოების გადასაჭრელად ისევ და ისევ შესატანის შეტანის გარიგების ხასიათს უნდა მივმართოთ, კერძოდ, იგი გაიმიჯნება ნასყიდობის ხელშეკრულებისაგან და საზოგადოებას არანაირ საპასუხო მოქმედებას ან მოვალეობას აკისრებს (დივიდენდის უპირობოდ გაცემის მოვალეობა-საც კი). არაერთი სასამართლო გადაწყვეტილება არსებობს საზოგადოებათა ქონებისა და პარტნიორთა საკუთრების გამიჯვნასთან დაკავშირებით.

საქართველოს კანონით მენარმეთა შესახებ, სამენარმეო საქმიანობად მიიჩნევა მარტ-

ლზომიერი და არაერთჯერადი საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება მოგების მიზნით, დამოუკიდებლად და ორგანიზებულად, ხოლო მენარმე სუბიექტები არიან: ინდივიდუალური მენარმე, სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (სპს), კომანდიტური საზოგადოება (კს), შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს), სააქციო საზოგადოება (სს, კორპორაცია) და კოოპერატივი.

მენარმეთა შესახებ საქართველოს კანონი გვითითებს, რომ სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება არის საზოგადოება, რომელშიც რამდენიმე პირი (პარტნიორი) ერთობლივად, ერთიანი საფირმო სახელწოდებით ეწევა სამენარმეო საქმიანობას და საზოგადოების ვალდებულებებისათვის კრედიტორების წინაშე პასუხს აგებს, როგორც სოლიდარული მოვალეები, – მთელი თავისი ქონებით, პირდაპირ და უშუალოდ.

ხოლო მოგება, სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოებისა, განისაზღვრება შემდეგნაირად, თუ წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ყოველი სამეურნეო წლის ბოლოს ბალანსის საფუძველზე დგინდება წლიური მოგება ან ზარალი და გამოითვლება მასში ყოველი პარტნიორის წილი.

სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოების პარტნიორები და კომანდიტური საზოგადოების პერსონალურად პასუხისმგებელი პარტნიორები – სრული პარტნიორები (კომპლემენტარები) საზოგადოების ვალდებულებებისათვის კრედიტორების წინაშე პასუხს აგებენ სოლიდარულად, ანუ თითოეული პარტნიორი ვალდებულებებისათვის პასუხს აგებს მთელი თავისი ქონებით, პირდაპირ და უშუალოდ. პარტნიორებს შორის სხვაგვარი შეთანხმება ბათილია მესამე პირისათვის.

ინდივიდუალური მენარმე, როგორც ამ კანონით გათვალისწინებულ უფლება-მოვალეობათა სუბიექტი, წარმოიშობა მხოლოდ მენარმეთა და არასამენარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირების რეესტრში რეგისტრაციის მომენტიდან. თუ რეგისტრაციამდე მენარმე სუბიექტის სახელით რაიმე მოქმედება შესრულდა, ამ მოქმედების შემსრულებლები და საწარმოს დამფუძნებლები პასუხს აგებენ პერსონალურად, როგორც სოლიდარული მოვალეები, მთელი თავისი ქონებით, პირდაპირ და უშუალოდ, ამ მოქმედებიდან წარმოშობილი ყველა ვალდებულებისათვის. ეს პასუხისმგებლობა ძალაში რჩება მენარმე სუბიექტის რეგისტრაციის შემდეგაც.

ინდივიდუალური მენარმე თავის სამენარმეო საქმიანობიდან წარმოშობილი ვალდებულებებისათვის კრედიტორების წინაშე პასუხს აგებს პირადად, მთელი თავისი ქონებით.

კომანდიტური საზოგადოება არის საზოგადოება, რომელშიც რამდენიმე პირი ერთიანი საფირმო სახელწოდებით ეწევა სამენარმეო საქმიანობას, თუ საზოგადოების კრედიტორების წინაშე ერთი ან რამდენიმე პარტნიორის პასუხისმგებლობა განსაზღვრული საგარანტიო თანხის გადახდით შემოიფარგლება – შეზღუდული პარტნიორები (კომანდიტები), ხოლო სხვა პარტნიორების პასუხისმგებლობა შეზღუდული არ არის – სრული პარტნიორები (კომპლემენტარები).

შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება არის საზოგადოება, რომლის პასუხისმგებლობა მისი კრედიტორების წინაშე შემოიფარგლება მთელი მისი ქონებით. ასეთი საზოგადოების დაფუძნება შეუძლია ერთ პირსაც.

სააქციო საზოგადოება არის საზოგადოება, რომლის კაპიტალი და ყოფილია წესდებით განსაზღვრული კლასისა და რაოდენობის აქციებად. აქცია არის არამატერიალიზებული სახელობითი ფასიანი ქაღალდი, რომელიც ადასტურებს სააქციო საზოგადოების ვალდებულებებს პარტნიორის (აქციონერის) მიმართ და აქციონერის უფლებებს სააქციო საზოგადოებაში. სააქციო საზოგადოების წესდებით შეიძლება განისაზღვროს ის ღირებულება, რომელზე ნაკლები ღირებულებითაც დაუშვებელია ამ კლასის აქციების პირველადი განთავსება (აქციების ნომინალური ღირებულება). სააქციო საზოგადოების პასუხისმგებლობა მისი კრედიტორების წინაშე შემოიფარგლება მთელი მისი ქონებით. სააქციო საზოგადოების აქციონერი პასუხს არ აგებს სააქციო საზოგადოების ვალდებულებებისათვის. სააქციო საზოგადოების დაფუძნებისას კაპიტალი შეიძლება განისაზღვროს ნებისმიერი ოდენობით, სსი-ის დირექტორებმა კეთილსინდისიერად და გულმოდგინედ უნდა შეასრულონ დაკისრებული ამოცანები. თუ დირექტორი არ შეასრულებს თავის მოვალეობას, იგი ვალდებულია ააუნაზღაუროს საზოგადოებას მიყენებული ზარალი. დირექტორები პასუხს აგებენ სოლიდარულად, მთელი თავისი ქონებით, პირდაპირ და უშუალოდ. თუ დადგენილია ზიანის ფაქტი, მაშინ დირექტორებმა უნდა დაადასტურონ, რომ ისინი საქმეს უძღვებოდნენ ამ კანონისმე-9 მუხლის მე-6 პუნქტის შესაბამისად. საზოგადოებას არ შეუძლია უარი თქვას ზიანის ანაზღაურების მო-

თხოვნაზე. ეს მოთხოვნა შეიძლება გამოიყენონ საზოგადოების კრედიტორებმა, თუ საზოგადოებისაგან არ მიუღიათ თავიანთი მოთხოვნების კომპენსაცია.

კოოპერატივი არის წევრთა შრომით საქმიანობაზე დაფუძნებული ან წევრთა მეურნეობის განვითარებისა და შემოსავლის გადიდების მიზნით შექმნილი საზოგადოება, რომლის ამოცანაა წევრთა ინტერესების დაკმაყოფილება და იგი მიმართული არ არის უპირატესად მოგების მიღებაზე, კოოპერატივი თავისი ვალდებულებების გამო კრედიტორების წინაშე პასუხს აგებს მხოლოდ თავისი ქონებით.

ზემოაღნიშნული დეტალური განმარტებების შესაძლებელია ითქვას, რომ მენარმე სუბიექტთა პერსონიფიცირებულობა კიდევ ერთხელ მეტყველებს მათ შესაძლებლობაზე, აღიჭურვონ ისეთი უფლებით, როგორიცაა საკუთრების უფლება. სწორედ ეს განაპირობებს მენარმე სუბიექტისთვის ქონების მფლობელის სტატუსის მინიჭებას, მათი ფიქციად აღიარების მიუხედავად. ეს უკანასკნელი კი მიიღწევა ისეთი დოგმატური წანამძღვრების გაბათილებით, რომლის მიხედვით, მხოლოდ ფიზიკური პირი შეიძლება იყოს სამართლის სუბიექტი. ამაში ვლინდება მენარმე სუბიექტის უნიკალურობაც, რაც გამოიხატება აბსტრაქტული წარმონაქმნის მიერ ფიზიკურ პირთათვის მახასიათებელ უფლებათა (იგულისხმება არა ყველა) საკუთარ თავზე მორგების შესაძლებლობაში.

შესაბამისად, რაგდანაც მენარმე სუბიექტი არის მესაკუთრე და არა საკუთრება, აღჭურვილი არის საკუთრების უფლებით, გააჩნია ქონება და მოგება, მას თავისუფლად შეუძლია განზრახ შეგნებულად აარიდოს თავი საგადასახადო ვალდებულებას შემოსავლის(მოგების) დამალვის ან შემცირების გზით, რის შედეგადაც სიკეთე, ანუ მოგება რაც მიღწეულ იქნება გადასახადის დამალვის გზით, რჩება იურიდიული პირის საკუთრებაში, ამით ივსება თავად იურიდიული პირის ბიუჯეტი და არა კონკრეტული ფიზიკური პირის ჯიბე, ხოლო აღნიშნულის შემდგომ, კი იურიდიული პირის ხაზინა რჩება მოგებული. თუ როგორ მოხდება შემდგომ აღნიშნული ხაზინიდან ფულადი თანხის განაწილება და მისი გარკვეული მიზნებისათვის გამოყენება, ეს დამოკიდებულია მენარმე სუბიექტის მმართველობაზე, ფორმებზე და განწყვეტილების მიმღებ პირებზე.

შესაძლებელია აღნიშნული მსჯელობის გაცნობის დროს დაიბადოს მოსაზრება, რომ

კონკრეტულ შემთხვევაში მენარმე სუბიექტი არის დანაშაულის ჩადენის ხერხი და საშუალება, მივიჩნევ, რომ აღნიშნული არის მცდარი მსჯელობა, ვინაიდან საკითხი კონკრეტულ შემთხვევაში გვაქვს საპირისპიროდ, დანაშაულის ჩადენის იარაღად და საშუალებად, რომელიც გამოყენებული არის იურიდიული პირის მიერ გადასახადის დაფარვის შედეგად მიღებული თანხით მოგების მისაღებად, ამ შემთხვევაში არის ფიზიკური პირის გონებრივი შესაძლებლობები, მისი თანამდებობა და რესურსი, ანუ ფიზიკური პირი ან ორი ან მეტი ფიზიკური პირი, იქნება ეს ბუღალტერი, დამფუძნებელი თუ სხვა. აქვე არუნდა დაგვაგინყდეს ზემოაღნიშნული და უკვე განხილული საკითხი მასზედ, რომ კანონი გვაძლევს ჩვენ საშუალებას რომ იურიდიულ პირთან ერთად პასუხისმგებლობა დავაკისროთ ფიზიკურ პირსაც.

ვინაიდან ვთავაზობთ დასაბუთებულ მოსაზრებას, იმისას რომ მენარმე იურიდიულ პირს დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საქართველოს სსკ-ის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის, მიზანშეწონილად მივიჩნევთ, რომ განისაზღვროს სასჯელიც, მითითებული დანაშაულის ჩადენისათვის.

სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პროცესში სამართლიანი სასჯელის უზრუნველსაყოფად გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება სასჯელის სწორად შერჩევის პრინციპს, რაც სამართლიანობის პრინციპის ცხოვრებაში გატარების უმნიშვნელოვანესი გარანტიაა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, იურიდიული პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სასჯელად გვთავაზობს ლიკვიდაციას, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას, ჯარიმას, ქონების ჩამორთმევას.

მითითებული სასჯელებიდან ქონების ჩამორთმევა შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ დამატებით სასჯელად.

საქართველოს სსკ-ის მიხედვით, სასჯელის სახით ლიკვიდაციის დანიშვნისას სასამართლო (გარდა „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა) ნიშნავს ლიკვიდატორს (ლიკვიდატორებს), რომელიც უზრუნველყოფს იურიდიული პირის ლიკვიდაციას, იურიდიული პირის ლიკვიდაციისათვის კანონმდებლობით დადგენილი წესის შესაბამისად. ლიკვიდაციასთან დაკავშირებული ხარჯები გადახდება მსჯავრდებულ იურიდიულ პირს. ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხ-

ვევებში კომერციული ბანკებისა და არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულებების ლიკვიდაციას, სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე, ახორციელებს საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ დანიშნული ლიკვიდატორი (ლიკვიდატორები). ლიკვიდაცია შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმ შემთხვევაში, თუ დადგინდება, რომ დანაშაულებრივი საქმიანობა იურიდიული პირის შექმნის ძირითად მიზანს ან მისი საქმიანობის ძირითად ნაწილს წარმოადგენს.

საქართველოს სსკ-ის მიხედვით, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ნიშნავს იურიდიული პირისათვის უვადოდ ან ერთიდან 10 წლამდე ვადით საქმიანობის ერთი ან რამდენიმე სახის აკრძალვას. საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა შეიძლება გავრცელდეს საქმიანობაზე, რომლის განხორციელებისას ანრომლის განხორციელებასთან დაკავშირებით იქნა ჩადენილი დანაშაული.

იურიდიული პირისათვის ჯარიმის მინიმალური ოდენობა შეესაბამება ამ კოდექსის 42-ე მუხლით ფიზიკური პირისათვის გათვალისწინებული ჯარიმის ორმოცდაათმაგ ოდენობას. ფიზიკური პირისათვის კი 42-ე მუხლის მიხედვით, ჯარიმის მინიმალური ოდენობაა 2000 ლარი. თუ ამ კოდექსის განსაკუთრებული ნაწილის შესაბამისი მუხლის სანქცია სასჯელის სახით ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას სამ წლამდე ვადით, ჯარიმის მინიმალური ოდენობა არ უნდა იყოს 500 ლარზე ნაკლები.

ჯარიმის ოდენობას სასამართლო ადგენს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის, დანაშაულით მიღებულისარგებლისა და იურიდიული პირის მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით, რომელიც განისაზღვრება მისი ქონებით, შემოსავლითა და სხვა გარემოებებით. თუ იურიდიული პირისათვის ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის გადახდევინება შეუძლებელია, ეს სასჯელი შეიცვლება საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციით. თუ ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლის შენიშვნაში ჯარიმა მითითებულია როგორც ძირითადი, ისე დამატებით სასჯელად, ძირითადი სასჯელის სახით ჯარიმის გამოყენებისას დამატებით სასჯელად ჯარიმა არ გამოიყენება.

ხოლო, იურიდიული პირისათვის ქონების ჩამორთმევაზე ვრცელდება ამ კოდექსის 52-ე მუხლის მოთხოვნები, 52-ე მუხლი კი მიუთითებს, რომ ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის, დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ან/და დანაშაუ-

ლებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის ან დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ჩამორთმევა ნიშნავს ბრალდებულისთვის, მსჯავრდებულისთვის მის საკუთრებაში ან კანონიერ მფლობელობაში არსებული, განზრახი დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული ან ამისათვის რაიმე სახით გამიზნული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. დანაშაულის საგნის ან/და იარაღის ან დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთის ჩამორთმევა ხდება სასამართლოს მიერ, ამ კოდექსით გათვალისწინებული ყველა განზრახი დანაშაულისათვის, იმ შემთხვევაში, როდესაც სახეზეა დანაშაულის საგანი ან/და იარაღი ან დანაშაულის ჩასადენად გამიზნული ნივთი და მათი ჩამორთმევა საჭიროა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აუცილებლობიდან ან ცალკეულ პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე ანდა ახალი დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად. დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა ნიშნავს მსჯავრდებულისთვის დანაშაულებრივი გზით მიღებული ქონების (ყველა ნივთი და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე, ასევე იურიდიული დოკუმენტები, რომლებიც იძლევა უფლებას ქონებაზე), აგრეთვე ამ ქონებიდან მიღებულობისმიერი ფორმის შემოსავლების ან მათი ღირებულების ეკვივალენტური ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების ჩამორთმევა სასამართლოს მიერ ინიშნება ამ კოდექსით გათვალისწინებული ყველა განზრახი დანაშაულისათვის, იმ შემთხვევაში, თუ დამტკიცდება, რომ ეს ქონება დანაშაულებრივი გზითაა მოპოვებული.

იმისათვის, რომ გამოვიტანოთ დასკვნა აღნიშნული სასჯელებიდან თუ რომელი უნდა გამოვიყენოთ კონკრეტული დანაშაულისათვის, მოკლედ მიმოვიხილოთ სასჯელის მიზნები.

საქართველოს სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა უარი თქვა სასჯელის მიზნად მსჯავრდებულის დასჯის მიჩნევაზე და სასჯელის ერთ-ერთ მიზნად სამართლიანობის აღდგენა დაადგინა. სამართლიანობის აღდგენა თავის თავში გულისხმობს დამნაშავისათვის სამართლიანი სასჯელის შეფარდებას, რაც თავის მხრივ, საზოგადოებაში გაბატონებული მორალის მოთხოვნებს უნდა შეესაბამებოდეს. სასჯელის შეფარდება არ შეიძლება ეფუძნებოდეს

სამართლიანობის აბსტრაქტულ იდეას და ტალიონის პრინციპის განხორციელებას. სამართლიანი განაჩენი უნდა იყოს დამნაშავის რაციონალური, მიზანშეწონილი დასჯა, რაც ხელს შეუწყობს დამნაშავეობასთან წარმატებულ ბრძოლას, კანონების, ასევე, საერთო თანაცხოვრების წესების სათანადო დაცვას, მომავალში დანაშაულის ჩადენის თავიდან აცილებას.

სასჯელის ზომის განსაზღვრისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დამნაშავის პერსონალურ ბრალს, სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების ხარისხს, პირის გამოსწორების შესაძლებლობას და ამავე დროს, საზოგადოების სოციალური დაცვის აუცილებლობას. სასჯელის დანიშვნის სისწორე, უპირველესად, უზრუნველყოფილი უნდა იყოს დანაშაულის კვალიფიკაციის სიზუსტით. თუმცა, სამართლიანი განაჩენის დასადგენად, დანაშაულებრივი ქმედების სწორი კვალიფიკაცია საკმარისი არ არის. აქ მოსამართლეს ევალება შედარებით განსაზღვრულ სანქციებსა და ალტერნატიულ სასჯელს შორის შეარჩიოს სწორედ კონკრეტული პირისათვის სანქციის ის სახე და ფარგლები, რაც მისი ღრმა რწმენითა და კანონზე დაყრდნობით უზრუნველყოფს სასჯელის მიზნის განხორციელებას.

შესაბამისად მიზანსწონილი იქნება, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 218-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენ მენარმე იურიდიულ პირს, ძირითადი სასჯელის სახედ და ზომად განესაზღვროს ჯარიმა, რომელიც საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის შესაბამისად განსაზღვრულ იქნება ჩადენილი დანაშაულის ადეკვატურად, ხოლო დამატებითი სასჯელის სახედ ასევე მიზანშეწონილი იქნება დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევა.

აღნიშნული მუხლისათვის, ყოვლად დაუშვებელია რომ იურიდიულ პირს განესაზღვროს ლიკვიდაცია და საქმიანობს უფლების ჩამორთმევა.

ჯარიმის შემთხვევაში, სასამართლოს მიერ გათვალისწინებული იქნება რა შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები, იურიდიულ პირს დაეკისრება ადეკვატური ფულადი ჯარიმა ჩადენილი დანაშაულისათვის, რიგ შემთხვევაში ეს შესაძლოა იქნეს დამალული გადასახადის ოდენობათ.

იურიდიული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხებიდან გამომდინარე არ შეიძლება არ შევეხო კიდევ ერთ, არც თუ ნაკლებ მტკივნეულ პრობლემატიკას, რომელიც ამასწინათ გაიჟღერა ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში, კერძოდ რამდენად სამართლიანია სისხლის სამართლის კოდექსით იურიდიული პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის, - ყველა შემთხვევაში სასჯელის სახედ ითვალისწინებდეს ლიკვიდაციას და უმჯობესი ხომარ იქნებოდა თუკი სასამართლოს ორგანოები უფრო ფრთხილად და სკულპიოზურად გამოიყენებდნენ აღნიშნულ სანქციას, რადგანაც სამენარმეო საქმიანობის განხორციელებისას არ არის გამორიცხული იურიდიული პირის ხელმძღვანელმა მართლაც ჩაიდინა ისეთი ქმედება, რაც იურიდიული პირის პასუხისმგებლობას იწვევს, მაგრამ დამფუძნებელი რომელიც წარმოადგენს იურიდიული პირის დამფუძნებელს, კეთილსინდისიერია, დანაშაულის ბუნებიდან გამომდინარე არც შეეძლო სცდონოდა ხელმძღვანელის დანაშაულებრივი საქმიანობის შესახებ და არც რაიმე მართლსაწინააღმდეგო ქმედება არ ჩაუდენია; ასეთი პირობების არსებობისას მართლაც რა შუაშია დამფუძნებელი, ხოლო იურიდიული პირის ბრალეულობის დადასტურების შემთხვევაში, თუკი იურიდიულ პირს სასჯელის სახედ შეეფარდება ლიკვიდაცია, ბუნებრივია დამფუძნებელს წაერთმევა კანონით გათვალისწინებული სამენარმეო საქმიანობის განხორციელების საშუალება, რაც ასევე უდანაშაულო ადამიანთა სამსახურიდა გათავისუფლებას ნიშნავს, როგორც სამართლიანად მიუთითებს პროფესორი ო. გამყრელიძე ყოველივე ზემოთ თქმული „კოლექტიური პასუხისმგებლობის პრინციპის აღდგენა, ეს იმ ადამიანებისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებაა, ვისაც დანაშაული არ ჩაუდენია და პასუხს აგებს სხვისი დანაშაულის გამო. “ვეთანხმები იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულ შეხედულებას იმის შესახებ, რომ სასამართლო ორგანოების მიერ სასჯელის სახე, -ლიკვიდაცია იურიდიული პირისათვის გამოყენებულ უნდა იქნეს თუკი ისენი სისტემატიურად ეწეოდნენ ადამიანთა ვაჭრობას, ნარკოდანაშაულს, იარაღის ვაჭრობას და ა.შ. როგორც ამას აშშ-ს კანონმდებლობა ითვალისწინებს.

ალბათ, უმჯობესია თუკი სისხლის სამართლის ცალკე მუხლით იქნება გათვალისწინებული თუ რომელ განსაკუთრებით მძიმე დანა-

შაულისათვის შეიძლება იურიდიულ პირს შეეფარდოს სასჯელის სახე, - ლიკვიდაცია.

ბოლოს, საკითხის დასმის სახით, ვფიქრობთ იურიდიულ პირს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს ასევე, ეკოლოგიური დანაშაულის ჩადენისათვის, რადგანაც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ამ ქმედებებს, ევროკავშირის მრავალი ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426>
2. საქართველოს კანონი მენარმეთა შესახებ, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/28408>
3. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1043717>
4. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი
5. საგადასახადო ვალდებულებები და საკუთრების უფლება — ევროპული სასამართლოს ხედვა, ავტ. დავით ლომთაძე „ადამიანის უფლებათა დაცვის კონსტიტუციური და საერთაშორისო მექანიზმები „სტატიათა კრებული 2010 ,
6. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები ტომი მესამე გამომც. „მერიდიანი“, 2013, გვ 49-50
7. ჟურნალი „მართმსაჯულება და კანონი“ 4 (43), სასჯელისმიზნებიდა სასჯელის შეფარდების სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები, ავტ. მზია ლეკვეიშვილი, <http://library.court.ge>
8. მამნიაშვილი მ., გლოველი ც., იურიდიული პირის სასჯელის მიმართება სამენარმეო კანონმდებლობასთან, სტუ-ს ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტის სამართლის დეპარტამენტის პირველი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები. სტუ-ს გამ. თბილისი 2014 გვ. 77-78.
9. საკონსტიტუციო სასამართლოს 2005 წლის 25 ივლისის განჩინება, საქმე 1/14/335, ჟურნ. „ადამიანი და კონსტიტუცია“, 4, 2005.http://www.library.court.ge/upload/J_SA_RCHEVI_N1-2_2012.pdf
10. ზოიძე ბ., მენარმეობის თავისუფლებისა და საკუთრების დაცვის კავშირ ურთიერთობა ნიგნში: თანამედროვე საკორპორაციო სა-

- მართლის თეორიული და პრაქტიკული საკითხები, თბილისი, 2009; 128-138.
http://www.library.court.ge/upload/J_SARCHEVI_N1-2_2012.pdf
11. “ the real property is held in the name of the partnership, not in the names of the individualpartners”, Bevans R.N., Business Organizations and Corporate Law, New York, 2007.
http://www.library.court.ge/upload/J_SARCHEVI_N1-2_2012.pdf
 12. Schneeman A., The Law of Corporations and Other Business Organizations, 5th ed., New York, 2009, 66.
http://www.library.court.ge/upload/J_SARCHEVI_N1-2_2012.pdf
 - 13.ბ. ზოიძე საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში, თბილისი, 2005, 114-116 , ელ. მისამართი;
http://www.library.court.ge/upload/J_SARCHEVI_N1-2_2012.pdf
 - 14.შესატანი - მენარმე სუბიექტის საკუთრების უფლების გარანტიის კონტექსტში, ა. თოხაძე, სამართლის ჟურნალი 2012.
http://www.library.court.ge/upload/J_SARCHEVI_N1-2_2012.pdf
 - 15.ლევან ნადარია, ზვიად როგავა, კახა რუხაძე, ბონდო ბოლქვაძე „საქართველოს საგადასახადო კოდექსის კომენტარი“ წიგნი პირველი, 2012 წელი.
 - ი. იმერლიშვილი, „საგადასახადო დანაშაულის გამოჩენის მეთოდика“, დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად შერჩეული დისერტაცია, სტუ 2014 გვ. 54
 - 16.ა.ოხანაშვილი, იურიდიული პირის სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის „სამართლის ჟურნალი“. 2009, 2,
 - ი. გაბისონია, იურიდიულ პირთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკვანძო საკითხები, ჟურნალი „ცხოვრება და კანონი“. 2007, 2, გვ 12
 - 17.მ. ტურავა, სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილი. დანაშაულის მოძღვრება, გამომცემლობა „მერიდიანი“.
 - 18.ბ. ჯიშკარიანი, ევროპული სისხლის სამართალი, გამ. „იურისტების სამყარო“ 2003, გვ.114
 - 19.სვანიძე კ., სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გადასახადისათვის თავის არიდებისას.